

Рейтинговий звіт CHER 009-005

про оновлення кредитного рейтингу

Об'єкт рейтингування:	м. Черкаси
Тип рейтингу:	довгостроковий кредитний рейтинг за Національною рейтинговою шкалою
Рейтингова дія:	оновлення
Дата визначення:	21.06.2007 р.
Дата оновлення:	12.06.2009 р.
Рівень кредитного рейтингу:	uaBBB
Прогноз:	стабільний

Наданий у результаті рейтингового аналізу кредитний рейтинг визначено за Національною рейтинговою шкалою, на що вказують літери **ua** у позначці кредитного рейтингу. Національна рейтингова шкала дозволяє виміряти розподіл кредитного ризику в економіці України без урахування суверенного ризику та призначена для використання емітентами цінних паперів, позичальниками, фінансовими установами, посередниками та інвесторами на фінансовому ринку України.

Висновок рейтингового агентства щодо кредитного рейтингу міста Черкас

Кредитний рейтинг м. Черкас ґрунтується на результатах аналізу економічних та фінансових показників, даних щодо демографічної ситуації, стану ринку праці, інформації відносно боргових зобов'язань міста, наявної у розпорядженні комунальної власності та перспективних планах на майбутнє.

Кредитний рейтинг ґрунтується на інформації, наданій самим об'єктом рейтингової оцінки, а також на іншій інформації, що є у розпорядженні рейтингового агентства та вважається надійною.

Історія кредитного рейтингу

Дата	21.06.2007 р.	12.10.2007 р.	19.06.2008 р.	12.12.2008 р.	12.06.2009 р.
Рівень рейтингу	uaBBB	uaBBB	uaBBB	uaBBB	uaBBB
Прогноз	стабільний	стабільний	стабільний	стабільний	стабільний
Рейтингова дія	визначення	підтвердження	підтвердження	підтвердження	підтвердження

Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaBBB характеризується достатньою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Рівень кредитоспроможності залежить від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.

Стабільний прогноз вказує на відсутність на поточний момент передумов для зміни рейтингу протягом року.

Рівень кредитного рейтингу міста Черкас підтримується:

- збереженням у 2008 році високих темпів зростання обсягу доходної частини загального фонду бюджету міста без урахування трансфертів: обсяг надходжень перевищує показник виконання бюджету у 2007 році на 36,7%;
- низьким рівнем прямого боргового навантаження на бюджет міста: станом на 01.01.2009 р. боргове навантаження складає 1,1% до фактично виконаного у 2008 році обсягу доходної частини бюджету м. Черкас без урахування трансфертів;
- зростанням основних показників соціально-економічного розвитку міста протягом 2008 року, порівняно з 2007 роком: обсягу реалізації промислової продукції на 58,0% (у фактичних цінах) – до 12 617,9 млн. грн., роздрібного товарообороту на 57,7% (у порівняних цінах) – до 2 633,9 млн. грн., зовнішньоторговельного товарообороту на 65,8% (у фактичних цінах) – до 1 493,0 млн. дол. США, житлового будівництва на 6,1% – до 50,4 тис. кв. м, іноземних інвестицій на 15,5% – до 122,5 млн. дол. США., підвищенням середньомісячного рівня оплати праці на 32,3% – до 1 748,2 грн.

Рівень кредитного рейтингу міста Черкас обмежується:

- наявністю дотації вирівнювання з Державного бюджету, співвідношення обсягу якої до запланованого на 2009 рік обсягу доходної частини загального фонду бюджету міста без урахування трансфертів складає 3,0%;
- нижчим на 3,2% за середній по країні рівнем середньомісячної заробітної плати у місті у 2008 році за залежності доходної частини бюджету міста від надходжень податку з доходів фізичних осіб (питома вага цього джерела в доходах загального фонду бюджету міста без врахування трансфертів становить близько 72%);
- уповільненням темпів зростання доходної частини бюджету міста у 2009 році, що зумовлюється негативними наслідками кризових явищ в економіці України;
- високим рівнем зношеності об'єктів інженерної, транспортної інфраструктури і житлового фонду міста, та необхідністю здійснення значних капітальних вкладень у їхнє відновлення.

Резюме

Цей аналітичний звіт розкриває основні зрушення, що відбувалися протягом 2008 року в соціально-економічній та фінансовій сферах м. Черкас, та оцінку (через процедуру оновлення рейтингу) їхнього впливу на спроможність Черкаської міської ради виконувати свої боргові зобов'язання.

Соціальна сфера та економіка міста

Основні показники соціально-економічного розвитку міста протягом 2004-2008 рр. наведено у таблиці.

Основні показники соціально-економічного розвитку м. Черкас¹

Показник	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	Темп зростання, %
Чисельність населення, тис. осіб	294,0	293,0	291,9	290,9	289,4	99,5
Рівень зареєстрованого безробіття, %	2,2	2,1	2,0	1,5	2,4	160,0
Середньомісячна заробітна плата, грн.	602,9	810,8	1 052,0	1 321,8	1 748,2	132,3
Заборгованість за заробітною платою станом на кінець періоду, млн. грн.	6,1	5,6	6,3	5,6	15,0	267,2
Питома вага середньооблікової кількості працівників у загальній чисельності населення, %	30,7	31,5	32,5	32,7	32,9	100,5
Обсяг реалізації продукції промисловості, млн. грн. (у фактичних цінах)	3 410,9	3 303,5	5 378,8	7 984,3	12 617,9	158,0
Роздрібний товарооборот, млн. грн.	706,1	895,1	1 150,2	1 670,0	2 633,9	157,7
Інвестиції в основний капітал, млн. грн.	700,8	932,3	1 265,6	2 196,0	2 359,8	99,7 ²
Прямі іноземні інвестиції, млн. дол. США	57,1	38,9	41,3	106,0	122,5	115,5
Обсяги житлового будівництва, тис. кв. м	24,5	32,1	48,5	47,5	50,4	106,1
Зовнішньоторговельний товарооборот, млн. дол. США	490,6	512,3	697,7	900,5	1 493,0	165,8

Джерело: Виконавчий комітет Черкаської міської ради

Населення міста, трудові ресурси та ринок праці

Протягом аналізованого періоду чисельність наявного населення м. Черкас зменшилась на 1,5 тис. осіб і станом на 01.01.2009 р. склала 289,4 тис. осіб. Як і у попередніх періодах у 2008 році у м. Черкасах спостерігалось як механічне, так і природне скорочення населення.

У зв'язку з кризовими явищами в економіці України ситуація на ринку праці м. Черкас у 2008 році погіршилась. Так, на відміну від попередніх періодів, рівень зареєстрованого безробіття у м. Черкасах протягом 2008 року збільшився і станом

¹ деякі кількісні дані, які аналізуються у звіті, наведені після відповідного округлення. У зв'язку з цим значення одних і тих же показників, які наводяться в звіті більше одного разу, можуть не збігатися, а підсумкові значення окремих показників можуть не відповідати арифметичній сумі їх складових.

² У порівнянних цінах

на 01.01.2009 р. склав 2,4%, що було на 0,6 в. п. менше, ніж у середньому по країні. У другій половині минулого року відбулося зменшення загальної кількості зайнятих на 2,0 тис. осіб, хоча загалом за 2008 рік середньооблікова чисельність зайнятих зросла, порівняно з 2007 роком, на 0,1 тис. осіб. Масових звільнень вдалося уникнути, передусім, за рахунок застосування адміністрацією підприємств та організацій міста вимушених адміністративних відпусток та скорочення робочого часу. Це негативно впливає на обсяг фонду оплати праці у місті, що, у свою чергу, призводить до уповільнення темпів зростання доходної частини загального фонду бюджету міста.

Рівень середньомісячної заробітної плати у м. Черкасах протягом 2008 року збільшився на 33,0% і склав 1 748,2 грн., що було на 3,2% менше, ніж у середньому по країні. Протягом двох останніх років темпи зростання середньомісячної заробітної плати у місті поступаються відповідним показникам по країні, що, відповідно, призводить до збільшення різниці в рівнях оплати праці у місті та у країні в цілому, а також до уповільнення темпів зростання доходної частини загального фонду бюджету міста, близько 72% якої формує податок з доходів фізичних осіб.

З огляду на найбільшу кількість зайнятих та найвищий рівень оплати праці, бюджетоформуючими видами економічної діяльності у м. Черкасах є «Промисловість», «Освіта» та «Державне управління». Бюджету міста Черкаси характерний помірний рівень галузевої диверсифікації надходжень податку з доходів фізичних осіб.

Обсяг заборгованості з виплати заробітної плати у м. Черкасах протягом 2008 року збільшився у 2,7 рази і станом на 01.01.2009 р. склав 15,0 млн. грн. Співвідношення обсягу заборгованості з обсягом середньомісячного загальноміського фонду заробітної плати за 2008 рік залишається на помірному рівні – 9,0%.

Промисловість

Фінансовим результатом діяльності підприємств міста Черкас у 2008 році став прибуток загальною сумою 705,4 млн. грн. (у 2007 році прибуток становив 734,0 млн. грн.). Прибутковими були 60,0% підприємств.

Основними платниками податків є підприємства освіти та промисловості. З огляду на те, що питома вага податків, які сплатили у 2008 році 20 основних підприємств-платників до міського бюджету, становить близько 26,0% загального обсягу доходів бюджету міста без урахування трансфертів, можна зробити висновок, що доходна база міського бюджету є помірною, не має податкової залежності від певного підприємства чи групи компаній.

Промисловість і надалі залишається провідною галуззю економіки м. Черкас за кількістю зайнятих та сумою відрахувань до міського бюджету. За результатами 2008 року темп зростання виробництва промислової продукції становив 138,4%. При цьому обсяг реалізації промислової продукції у відпускних цінах становив 158,0%, порівняно з 2007 роком. У звітному періоді збільшення обсягів

виробництва та реалізації промислової продукції досягнуто підприємствами галузі «Машинобудування», «Легка промисловість», «Виробництво іншої неметалевої продукції», «Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів» та «Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води». У розрахунку на одного мешканця обсяг реалізації промислової продукції залишається більшим за середнє значення по країні (в 2,6 рази за результатами 2008 року).

У IV кварталі 2008 року внаслідок загострення кризових явищ в економіці України, темп зростання обсягу промислового виробництва у м. Черкасах дещо уповільнився. Подальше погіршення умов ведення господарської діяльності промислових підприємств може призвести як до зростання соціальної напруги у регіоні, так і до зменшення доходної бази бюджету міста.

На зменшення надходжень до бюджету міста впливатиме перенесення виробничих потужностей та закриття у 2009 році Черкаської тютюнової фабрики, на яку за підсумками 2008 році припадало 1,0% від загальної суми доходів міського бюджету без врахування трансфертів.

Збереження та поглиблення кризових явищ у світовій та вітчизняній економіці суттєво впливатиме на соціально-економічний розвиток та бюджетну забезпеченість м. Черкас. Промислові підприємства міста є найбільшими роботодавцями регіону та основними платниками податків та зборів до бюджету міста.

Слід зазначити, що сукупна питома вага найбільших за обсягами відрахувань до місцевого бюджету податків і зборів підприємств промислового комплексу міста складає менше ніж 25,0% доходної частини загального фонду без урахування трансфертів. Зважаючи на це, можна зазначити, що для бюджету м. Черкас характерним є помірний рівень галузевої диверсифікації доходної частини загального фонду.

Інвестиційна активність

У 2008 році підприємствами та організаціями усіх форм власності за рахунок усіх джерел фінансування було освоєно 2 359,8 млн. грн. інвестицій в основний капітал, що на 0,30% менше, порівняно з 2007 роком. У розрахунку на одного мешканця обсяг інвестицій в основний капітал у 2008 році на 61,4% перевищує середній по країні показник.

Основним джерелом капітальних вкладень у 2008 році залишаються власні кошти підприємств та організацій 66,0% від загального обсягу інвестицій та кредити банків – 15,5%. Від загального обсягу інвестицій в основний капітал на придбання машин та обладнання у 2008 році спрямовано 50,8%, на капітальне будівництво – 49,2%.

Протягом 2008 року в м. Черкасах було введено в експлуатацію 50,4 тис. кв. м житла, що на 6,1% більше, порівняно з 2007 роком. У розрахунку на

1000 мешканців площа введеного в експлуатацію житла менша за середнє значення по країні за відповідний період на 23,4%.

Починаючи з III кварталу 2008 року, погіршилась ситуація на ринку нерухомості м. Черкас, що призвело до згорання розробки нових проєктів, призупинення проєктів, що перебували на початковій стадії, та затримки з введенням в експлуатацію об'єктів.

Іноземні інвестиції

З початку процесу інвестування в економіку міста було залучено 122,5 млн. доларів США прямих іноземних інвестицій, що в розрахунку на одного мешканця майже в 1,8 рази менше за середній показник по країні. У звітному періоді, як і у попередніх роках, найпривабливішими для іноземного інвестування у м. Черкасах залишаються харчова промисловість, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції, целюлозно-паперова промисловість та сільське господарство.

До економічного комплексу міста надійшли іноземні інвестиції з 36 країн світу. Найбільші за обсягами іноземні інвестиції надійшли з Сполученого Королівства (48,7% загального обсягу прямих іноземних інвестицій, залучених станом на 01.01.2009 р.), Кіпру (22,3%) та Німеччини (14,5%).

Світова фінансова криза та закриття Черкаської тютюнової фабрики ЗАТ «Галлахер Україна» у 2009 році матимуть негативний вплив на темп приросту обсягів іноземних інвестицій в економіку м. Черкас.

Зовнішньоекономічна діяльність

За результатами 2008 року обсяг зовнішньоторговельного товарообороту міста Черкас склав 1 493,0 млн. дол. США, що на 65,8% більше порівняно з відповідним показником у 2007 році. Збільшення обсягу зовнішнього товарообороту забезпечено зростанням як експорту, так і імпорту. Обсяг зовнішньоторговельного товарообороту у розрахунку на одного мешканця за результатами 2008 року залишається більшим за середнє значення по Україні.

Внаслідок погіршення результатів діяльності основних підприємств експортерів через економічну кризу, в 2008 році, на відміну від 2004-2007 рр., сальдо зовнішньої торгівлі має від'ємне значення, а коефіцієнт покриття імпорту експортом дорівнює скоротився на 07 од. та дорівнює 0,9.

У товарній структурі експорту найбільшу питому вагу мають поставки добрив, органічних хімічних сполук, транспортних засобів та зерна. В структурі імпортованої продукції переважають транспортні засоби, механічне обладнання, папір та картон, тютюн та вироби з дорогоцінних металів.

Торівля, громадське харчування та сфера послуг

Зростання попиту на споживчі товари у місті Черкасах забезпечується збільшенням доходів населення та низьким рівнем зареєстрованого безробіття. Завдяки цим чинникам обсяг роздрібного товарообороту підприємств м. Черкас збільшився, порівняно з аналогічним періодом минулого року, на 57,7% та склав 2 633,9 млн. грн., що у розрахунку на одного мешканця у 1,7 рази більше за середнє значення по країні.

Розширення торгової мережі та мережі об'єктів побутового обслуговування сприяє наповненню місцевого бюджету, зокрема протягом 2008 року надходження до міського бюджету за рахунок плати за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності на 7,4% перевищили відповідні надходження у 2007 році.

Житлове та комунальне господарство міста

Основними проблемами, пов'язаними з функціонуванням житлово-комунального господарства м. Черкас у 2008 році, залишаються проблеми наявності заборгованості споживачів за житлово-комунальні послуги, необхідність поліпшення фінансового стану підприємств, які забезпечують життєдіяльність міста та необхідність здійснення значних капітальних вкладень у відновлення інженерної інфраструктури та капітальний ремонт житлового фонду й інших об'єктів житлово-комунального господарства.

Протягом аналізованого періоду у місті переглядалися тарифи на тепlopостачання та з утримання будинків та прибудинкових територій. Станом на 01.17.2009 р. ступінь покриття тарифами собівартості надання житлово-комунальних послуг складає 58,3–100,0%. Зазначена робота продовжена у м. Черкасах і у 2009 році. Відшкодування різниці між затвердженими тарифами та фактичною собівартістю на надання житлово-комунальних послуг у 2008 році з бюджету міста не здійснювалось.

Загальна сума простроченої заборгованості населення за житлово-комунальні послуги впродовж 2008 року збільшилась на 5,2 млн. грн., до 44,5 млн. грн. Збільшення відбулося за рахунок зростання заборгованості за всіма видами послуг. Обсяг простроченої заборгованості за житлово-комунальні послуги у розрахунку на одного мешканця м. Черкас перебуває на помірному рівні і дорівнює 68,4 грн. на одну особу.

Відповідно до схваленої у червні 2006 року Кабінетом Міністрів України Концепції Державної програми розвитку міського електротранспорту на 2006-2015 рр., містом було заплановано отримання субвенції з Державного бюджету на придбання вагонів для комунального електротранспорту обсягом 2,7 млн. грн. Однак, за результатами 2008 року з Державного бюджету зазначена субвенція не надходила.

Земельні ресурси та комунальна власність

З метою наповнення бюджету розвитку, за рахунок якого здійснюються капітальні вкладення місцевого бюджету, місто щорічно здійснює продаж майна та земельних ділянок, які перебувають у комунальній власності. Загальний обсяг надходжень до бюджету міста від операцій з капіталом становить 5,1% обсягу доходної частини бюджету міста без урахування трансфертів з однієї частини бюджету в іншу та до бюджетів нижчих рівнів у 2008 році.

Обсяг надходжень до бюджету міста Черкас у 2008 році, порівняно з 2007 роком, від оренди майна комунальної власності та від оренди землі зросли відповідно у 1,9 рази та 2,2 рази. Збільшенню обсягів надходжень сприяло запровадження у квітні 2008 року нових методик розрахунку розміру орендної ставки комунального майна та земель комунальної власності.

Можна прогнозувати, що тенденція до падіння попиту та, як наслідок, цін на земельні ділянки та об'єкти комунальної власності спричинена загальною негативною макроекономічною динамікою у країні, яка була характерна для Черкас у 2008 році, збережеться і у 2009 році. Це, безумовно, впливатиме на обсяги надходжень до бюджету розвитку та може ускладнити реалізацію програм капітального розвитку міської ради.

Бюджет міста

Для повного та всебічного вивчення показників бюджет міста Черкас було представлено у форматі бюджетного балансу.

Бюджет м. Черкас протягом 2006-2008 рр. у форматі бюджетного балансу, тис. грн.

Показник	2006 рік		2007 рік		2008 рік				
	Загаль-ний фонд	Спеціаль-ний фонд	Загаль-ний фонд	Спеціаль-ний фонд	Загаль-ний фонд	Спеціаль-ний фонд			
Податкові надходження	181 082,2	5 934,3	187 016,5	260 436,1	7 211,7	267 647,7	352 169,2	7 962,0	360 131,2
Платежі, штрафи та інші операційні надходження	6 513,1	16 840,2	23 353,3	12 058,9	20 917,3	32 976,3	19 967,6	32 486,2	52 453,7
Отримані трансферти без урахування внутрішніх трансфертів	88 991,0	73 629,2	162 620,2	127 399,3	34,4	127 433,7	133 570,4	58 929,2	192 499,6
Операційні надходження всього	276 586,3	96 403,7	372 990,0	399 894,2	28 163,4	428 057,7	505 707,1	99 377,4	605 084,5
Поточні видатки	203 229,0	20 147,2	223 376,2	266 530,5	23 125,5	289 656,0	338 952,6	31 611,0	370 563,6
Субсидії та поточні трансферти	59 758,9	74 471,1	134 230,0	107 787,9	2 556,3	110 344,2	151 295,5	60 135,6	211 431,1
Операційні видатки всього	262 987,9	94 618,3	357 606,2	374 318,4	25 681,8	400 000,2	490 248,1	91 746,6	581 994,7
Операційний баланс	13 598,4	1 785,4	15 383,8	25 575,8	2 481,6	28 057,5	15 459,0	7 630,8	23 089,8
Фінансовий дохід	309,1	0,0	309,1	630,8	0,0	630,8	1 320,4	24,9	1 345,4
Виплата доходу за зобов'язаннями, обслуговування боргу	646,6	0,0	646,6	625,0	0,0	625,0	625,0	0,0	625,0
Фінансовий баланс	-337,5	0,0	-337,5	5,8	0,0	5,8	695,4	24,9	720,4
Поточний баланс	13 260,9	1 785,4	15 046,3	25 581,6	2 481,6	28 063,2	16 154,4	7 655,7	23 810,2
Капітальні надходження	0,0	8 991,2	8 991,2	0,0	16 539,9	16 539,9	0,0	22 054,3	22 054,3
Субсидії та трансферти на здійснення капітальних видатків	0,0	1 427,8	1 427,8	0,0	5 407,0	5 407,0	0,0	4 556,2	4 556,2
Капітальні надходження всього	0,0	10 419,0	10 419,0	0,0	21 946,9	21 946,9	0,0	26 610,5	26 610,5
Капітальні видатки	5 009,9	7 092,7	12 102,6	4 086,0	14 576,8	18 662,9	6 809,5	22 865,7	29 675,3
Капітальні трансферти без трансфертів до бюджету розвитку	3 378,8	4 129,5	7 508,3	8 945,2	9 361,4	18 306,7	5 975,0	8 800,1	14 775,0
Капітальні трансферти до бюджету розвитку	1 427,9	0,0	1 427,9	5 407,0	0,0	5 407,0	4 556,2	0,0	4 556,2
Капітальні видатки всього	9 816,6	11 222,2	21 038,8	18 438,3	23 938,2	42 376,5	17 340,7	31 665,8	49 006,5
Капітальний баланс	-9 816,6	-803,2	-10 619,8	-18 438,3	-1 991,4	-20 429,6	-17 340,7	-5 055,3	-22 396,0
Баланс після капітальних видатків	3 444,3	982,2	4 426,5	7 143,3	490,3	7 633,6	-1 186,2	2 600,4	1 414,2
Надання пільгових кредитів громадянам з урахуванням повернення	1 669,2	10,7	1 679,9	1 874,1	-2,5	1 871,6	1 888,3	-61,4	1 826,9
Профіцит/дефіцит	1 775,1	971,5	2 746,6	5 269,3	492,8	5 762,0	-3 074,6	2 661,9	-412,7
Фінансування	-1 775,1	-971,5	-2 746,6	-5 269,3	-492,8	-5 762,0	3 074,6	-2 661,9	412,7
БАЛАНС	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Джерело: Фінансове управління Черкаської міської ради

Протягом 2008 року операційний баланс бюджету міста зберігає позитивне значення як за загальним, так і за спеціальним фондами. Проте внаслідок скорочення темпів зростання податкових надходжень за умови високих темпів зростання обсягу поточних видатків бюджету міста сукупне сальдо операційного балансу за результатами 2008 року суттєво зменшилось (на 26,4%), порівняно з відповідним показником у 2007 році. Слід зауважити, що протягом 2006-2007 рр. операційний баланс бюджету демонстрував тенденцію до збільшення, значною мірою, за рахунок зростання обсягу податкових надходжень та офіційних трансфертів.

Необхідно зазначити, що через невідповідність графіка фінансування видаткових статей загального фонду динаміці відповідних надходжень протягом 2008 року мали місце тимчасові касові розриви, які покривалися за рахунок короткотермінових позичок з єдиного казначейського рахунку. Їх сума в аналізованому періоді складає 54,5 млн. грн., що на 26,2% більше, ніж у 2007 році. Станом на 01.01.2009 р. отримані протягом аналізованого періоду короткотермінові позички з єдиного казначейського рахунку погашені у повному обсязі.

Середньострокові позички протягом 2008 року бюджетом міста з єдиного казначейського рахунку не залучались.

На відміну від 2007 року, зважаючи на те, що затверджений на 2008 рік обсяг доходів бюджету міста, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, перевищує відповідні видатки, м. Черкаси у 2008 році отримало статус міста-донора, та здійснює перерахування коштів до Державного бюджету. Загальна сума вилучення, що була запланована на 2008 рік уточненим річним планом, становила 9,1 млн. грн. Протягом аналізованого періоду до Державного бюджету було перераховано 100,0% планових річних показників.

Слід зазначити, що у 2008 році, як і у 2006-2007 рр., з метою зменшення навантаження на бюджет Черкаська міська рада здійснює активні операції з тимчасово вільними залишками спеціального фонду бюджету міста шляхом їх розміщення на депозит у банківських установах. Внаслідок цього, у 2008 році містом було додатково отримано 1 319,5 тис. грн. відсоткових платежів за користування тимчасово вільними бюджетними коштами, що у 2,1 рази більше за надходження у 2007 році. Таким чином, місту вдалося у 2008 році досягти позитивного значення фінансового балансу, незважаючи на існуючі витрати, пов'язані з виплатами відсоткових платежів за випусками облігацій внутрішньої місцевої позики м. Черкас.

Як і в попередніх бюджетних періодах, позитивне сальдо поточного балансу бюджету спрямовується переважно на покриття дефіциту капітального балансу. Однак слід зауважити, що через значне переважання обсягу капітальних видатків над капітальними надходженнями, бюджет міста за результатами 2008 року, на відміну від 2006-2007 рр., виконано з дефіцитом у частині загального фонду. Загальна сума дефіциту на кінець аналізованого періоду склала 412,7 тис. грн., у тому числі за загальним фондом дефіцит склав 3 074,6 тис. грн., профіцит спеціального фонду – 2 661,9 тис. грн.

Дефіцит, який утворився за наслідками виконання бюджету міста у 2008 році, було покрито за рахунок залишків коштів на рахунках місцевого бюджету, а також за рахунок повернення тимчасово вільних бюджетних коштів з депозитних рахунків, що відповідно мало наслідком зменшення показника ліквідності бюджету. Порівняно з початком року зменшення залишків коштів становило за загальним фондом – 37,2%, до 5,2 млн. грн. За спеціальним фондом обсяг залишків коштів порівняно з початком року зріс на 61,2%, до 7,0 млн. грн. При цьому загальна ліквідність бюджету (співвідношення залишків на рахунках міського бюджету до фактичного обсягу видатків без урахування трансфертів) порівняно з 2007 роком

зменшилась: до низького рівня за загальним фондом – з 2,1% до 1,1%, за спеціальним – з 8,8% до 5,8%.

Виконання доходної частини бюджету м. Черкас

Для доходної частини бюджету міста Черкас в 2005-2008 рр. характерною була тенденція до збільшення обсягу надходжень. При цьому якщо у 2005-2007 рр. темпи зростання доходної частини бюджету міста без урахування трансфертів щорічно збільшувались, то у 2008 році, у зв'язку з загостренням кризових явищ в економіці України, темп зростання доходів бюджету міста без урахування трансфертів уповільнився, порівняно з відповідним бюджетним періодом, на 7,5 в. п. і склав 137,2%.

Структурні пропорції формування доходної частини бюджету міста Черкас у 2008 році, як і у попередніх періодах, були типовими для більшості місцевих бюджетів України. Найвагомими джерелами формування доходів бюджету міста були податкові надходження та офіційні трансферти.

Доходну частину бюджету міста (без урахування коштів, що передаються з однієї частини в іншу) за результатами 2008 року виконано в обсязі 628 484,2 тис. грн., що складає 96,2% уточненого річного плану. Слід зазначити, що затверджений на 2008 рік Міністерством фінансів України обсяг закріплених доходів бюджету м. Черкас було перевиконано на 101,3%.

Планові показники з урахуванням змін за доходами загального фонду (без трансфертів) протягом аналізованого періоду було виконано на 97,3%, у тому числі за доходами, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, на 97,3%, за власними доходами – на 98,2%, за офіційними трансфертами – на 94,4%. При цьому обсяг надходжень закріплених доходів у 2008 році, проти 2007 року, було збільшено на 31,3%, сума власних доходів та трансфертів – на 65,8% та 4,8% відповідно.

У структурі закріплених доходів бюджету м. Черкас у 2008 році найбільша питома вага (71,6%) припадала на податок з доходів фізичних осіб. У 2008 році погіршення результатів господарської діяльності, передусім, промислових підприємств міста, негативно відбилося на динаміці зростання фонду оплати праці на цих підприємствах та темпах приросту надходжень податку з доходів фізичних осіб. При цьому затверджений на 2008 рік з урахуванням змін план за надходженнями податку з доходів фізичних осіб було виконано на 97,1%. Слід зазначити, що збереження негативних тенденцій розвитку промислового комплексу суттєво уповільнюватиме темпи зростання доходної частини загального фонду бюджету міста.

Для бюджету м. Черкас характерним є помірний рівень диверсифікації надходжень податку з доходів фізичних осіб у частині найбільших платників податку – зокрема у 2008 році на 15 найбільших платників податку з доходів фізичних осіб припадало 32,1% загального обсягу надходжень податку.

Збільшення обсягу власних доходів підтримується переважно зростанням обсягу надходжень від плати за землю та місцевих податків і зборів. Крім того, в 2008 році, як і у попередніх бюджетних періодах, до загального фонду бюджету міста надійшли відсоткові платежі за розміщені на депозитних рахунках у банку тимчасово вільні бюджетні кошти.

Рівень виконання річного плану за офіційними трансфертами у 2008 році становив 95,2%, на що вплинуло низький рівень перерахування (83,8%) субвенцій з Державного бюджету на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям та інвалідам з дитинства і дітям інвалідам, а також ненадходження з державного бюджету субвенції на придбання вагонів для комунального електротранспорту.

Обсяги доходної частини спеціального фонду бюджету м. Черкас у 2008 році визначалися динамікою власних надходжень бюджетних установ та доходів бюджету розвитку. Обсяг виконання річного плану бюджету розвитку з урахуванням змін у 2008 році становив 57,6%, що, серед іншого, пов'язано з падінням попиту та, як наслідок, ціни на земельні ділянки та комерційні приміщення у зв'язку з загальною негативною макроекономічною динамікою у країні. Можна прогнозувати, що така ситуація збережеться і у 2009 році, що, безумовно, впливатиме на обсяги надходжень до бюджету розвитку.

Виконання видаткової частини бюджету м. Черкас

У зв'язку із щорічним збільшенням обсягів доходної частини бюджету м. Черкас обсяги виконання видаткової частини бюджету міста протягом 2008 року теж збільшились. Зростання видаткової частини бюджету міста в аналізованому періоді забезпечується збільшенням обсягів фінансування за усіма основними статтями видатків міського бюджету.

Обсяг кредиторської заборгованості станом на 01.01.2009 р. становив 3,8 млн. грн. і скоротився порівняно з початком 2008 року на 4,9% за більшістю видаткових статей бюджету. Водночас недовиконання у повному обсязі планових надходжень до бюджету міста мало наслідком збільшення розміру кредиторської заборгованості бюджету за статтями «Житлово-комунальне господарство», «Будівництво» та «Видатки не віднесені до основних груп».

Видаткова частина бюджету міста за функціональною класифікацією, як і в попередніх періодах, має соціальне спрямування. Значний обсяг бюджетних коштів спрямовується на фінансування освіти, охорони здоров'я, соціальний захист та соціальну допомогу (переважно асигнування на оплату праці працівників бюджетних установ, нарахування на заробітну плату та соціально спрямовані трансферти населенню), питома вага яких у структурі витрат бюджету без урахування коштів, що передаються з однієї частини бюджету в іншу, сягає 68,9%.

Структура видаткової частини бюджету міста за економічною класифікацією у 2004-2008 рр. характеризується значною питоною вагою поточних видатків майже 90% у загальному обсязі видаткової частини бюджету. При цьому питома вага

захищених статей видатків загального фонду бюджету міста Черкас у зазначеному періоді теж була високою 88,0% та зросла порівняно з відповідним показником у 2007 році на 2,1 в. п.

Висока питома вага захищених статей видатків в обсязі витрат загального фонду бюджету у свою чергу звужує можливості міста щодо розпорядження бюджетними коштами у разі виникнення непередбачуваних ситуацій.

Місто вчасно та у повному обсязі виконує план своїх зобов'язань з обслуговування боргу.

Бюджет м. Черкас на 2009 рік

Плановими показниками на 2009 рік обсяг доходної частини бюджету міста без урахування трансфертів та коштів, що передаються до спеціального фонду, було збільшено на 2,8%, порівняно з виконанням у 2008 році. За загальним фондом доходи бюджету міста було затверджено в обсязі 508,6 млн. грн. Темп зростання надходжень загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів), які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів відносно показника виконання у 2008 році склав 97,7%. Темп зростання власних доходів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів відносно показника виконання у 2008 році, склав 107,0%.

Основним джерелом наповнення міського бюджету залишається податок з доходів фізичних осіб. Темп зростання надходжень податку з доходів фізичних осіб, запланованих на 2009 рік, порівняно з фактичним виконанням у 2008 році, складає 97,0%. Фактично протягом січня-березня 2009 року виконання річного плану за зазначеним джерелом доходів міського бюджету на 2009 рік становило 22,1%.

Враховуючи, що доходи, які враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, будуть зростати нижчими темпами, ніж відповідні видатки бюджету м. Черкас у 2009 році буде отримувати дотацію вирівнювання в обсязі 11,3 млн. грн. При цьому співвідношення дотації вирівнювання до запланованого обсягу доходної частини загального фонду бюджету міста без урахування трансфертів складає 3,0%.

Запланований на 2009 рік обсяг доходної частини спеціального фонду бюджету м. Черкас без урахування трансфертів та коштів, що передаються із загального фонду, було затверджено в обсязі 76,4 млн. грн. (на 22,2% більше за фактичний показник виконання у 2008 році). Це спричинено запланованим зростанням обсягу надходжень переважної більшості джерел спеціального фонду, у тому числі доходів бюджету розвитку.

Падіння попиту та, як наслідок, цін на земельні ділянки та об'єкти комунальної власності спричинене загальною негативною макроекономічною динамікою у країні, збережеться у м. Черкасах у 2009 році, і безумовно, впливатиме на обсяги надходжень до бюджету розвитку. Рівень виконання річного плану надходжень до бюджету розвитку Черкаської міської ради протягом січня-березня 2009 року

становило 8,9% від запланованого на 2009 рік, у т. ч. надходження від реалізації майна становили – 5,3% від річного плану, а від продажу землі – 13,8%.

Видаткова частина бюджету м. Черкас на 2009 рік затверджена в обсязі 618,0 млн. грн. У 2009 році передбачається зростання обсягу видатків бюджету міста на фінансування основних галузей соціальної сфери. Слід зазначити, що постійне зростання вартості енергоносіїв, у тому числі для населення та бюджетних установ міста, призводить до додаткового навантаження на бюджет міста як у зв'язку з компенсаційними виплатами підприємствам житлово-комунального комплексу, так і прямим фінансуванням вартості енергоносіїв для бюджетних організацій.

Слід зазначити, що плановими показниками на 2009 рік обсяги окремих видаткових статей («Житлово-комунальне господарство» та «Соціальний захист і соціальна допомога»), планування та виконання обсягів видатків за якими прямо пов'язане з перерахуванням з Державного бюджету офіційних трансфертів до бюджету міста, та надходження коштів до бюджету розвитку було зменшено, порівняно з виконанням у 2008 році.

Боргові зобов'язання міста

Станом на 01.01.2009 р. обсяг консолідованого боргу м. Черкас становить 124 080,7 тис. грн. та складається з:

- 5 000,0 тис. грн. – прямі боргові зобов'язання бюджету м. Черкас;
- 104,2 тис. грн. – прострочена кредиторська заборгованість бюджетних установ, що утримуються за рахунок загального та спеціального фондів бюджету м. Черкас;
- 118 976,5 тис. грн.³ – умовні боргові зобов'язання Черкаської міської ради за кредитом КПТМ «Черкаситеплокомуненерго».

Прямий борг м. Черкас станом на 01.01.2009 р. дорівнює 5 000,0 тис. грн. Пряме боргове навантаження бюджету міста Черкас⁴ у 2008 році становило 1,1%, що є низьким показником.

³ - 11,2 млн. євро по курсу НБУ на 10.06.2009 р. (10,6229 грн. за 1 євро)

⁴ співвідношення обсягу прямого боргу до уточненого плану доходної частини бюджету міста без урахування трансфертів та коштів, що передаються із загального фонду до спеціального

Висновок

За результатами аналізу кредитний рейтинг міста Черкас підтверджено на рівні uaBBB, прогноз «стабільний».

Генеральний директор

С. А. Дубко

Начальник відділу муніципальних рейтингів

О. К. Самойлова

**Старший фінансовий аналітик відділу
муніципальних рейтингів**

О.І. Луценко

Додатки

Бюджет м. Черкаси у форматі бюджетного балансу, тис. грн.

Показник	2003 рік	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік
Податкові надходження	118 545,4	110 346,3	141 440,6	187 016,5	267 647,7	360 131,2
Платежі, штрафи та інші операційні надходження	11 922,2	16 156,3	18 035,3	23 353,3	32 976,3	52 453,7
Отримані трансферти без урахування внутрішніх трансфертів	68 177,8	43 571,8	72 175,5	162 620,2	127 433,7	192 499,6
Операційні надходження всього	198 645,4	170 074,4	231 651,4	372 990,0	428 057,7	605 084,5
Поточні видатки	101 141,2	113 324,7	169 068,7	223 376,2	289 656,0	370 563,6
Субсидії та поточні трансферти	65 438,0	55 650,7	55 930,6	134 230,0	110 344,2	211 431,1
Операційні видатки всього	166 579,2	168 975,4	224 999,3	357 606,2	400 000,2	581 994,7
Операційний баланс	32 066,2	1 099,0	6 652,1	15 383,8	28 057,5	23 089,8
Фінансовий дохід	23,0	9,1	0,2	309,1	630,8	1 345,4
Виплата доходу за зобов'язаннями, обслуговування боргу	0,0	0,0	0,0	646,6	625,0	625,0
Фінансовий баланс	23,0	9,1	0,2	-337,5	5,8	720,4
Поточний баланс	32 089,2	1 108,1	6 652,3	15 046,3	28 063,2	23 810,2
Капітальні надходження	1 993,8	5 959,9	4 616,9	8 991,2	16 539,9	22 054,3
Субсидії та трансферти на здійснення капітальних видатків	7 133,3	6 389,5	556,4	1 427,8	5 407,0	4 556,2
Капітальні надходження всього	9 127,1	12 349,4	5 173,3	10 419,0	21 946,9	26 610,5
Капітальні видатки	14 777,7	15 970,6	6 225,8	12 102,6	18 662,9	29 675,3
Капітальні трансферти без трансфертів до бюджету розвитку	4 697,1	6 661,4	7 704,5	7 508,3	18 306,7	14 775,0
Капітальні трансферти до бюджету розвитку	4 422,8	6 389,5	556,4	1 427,9	5 407,0	4 556,2
Капітальні видатки всього	23 897,6	29 021,5	14 486,7	21 038,8	42 376,5	49 006,5
Капітальний баланс	-14 770,5	-16 672,1	-9 313,4	-10 619,8	-20 429,6	-22 396,0
Баланс після капітальних видатків	17 318,7	-15 564,0	-2 661,1	4 426,5	7 633,6	1 414,2
Надання пільгових кредитів громадянам з урахуванням повернення	686,2	359,0	519,3	1 679,9	1 871,6	1 826,9
Профіцит/дефіцит	16 632,5	-15 923,0	-3 180,4	2 746,6	5 762,0	-412,7
БАЛАНС	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Джерело: Фінансове управління Черкаської міської ради

Фінансування бюджету м. Черкаси, тис. грн.

Показник	2003 рік	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік
Профіцит/дефіцит	16 632,5	-15 923,0	-3 180,4	2 746,6	5 762,0	-412,7
Фінансування	-16 632,5	15 923,0	3 180,4	-2 746,6	-5 762,0	412,7
зміна залишків	-16 632,1	15 923,0	-1 819,6	-2 746,6	1 621,8	-6 971,2
залишок на початок року	1 573,6	18 205,7	2 282,7	4 102,3	6 848,9	5 227,0
залишок на кінець року	18 205,7	2 282,7	4 102,3	6 848,9	5 227,0	12 198,2
Зміни обсягів депозитів та цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю	0,0	0,0	0,0	0,0	-7 383,9	7 383,9
Повернення коштів з депозитів або пред'явлення цінних паперів	0,0	0,0	0,0	7 159,2	30 681,9	121 875,1
Розміщення коштів на депозитах або придбання цінних паперів	0,0	0,0	0,0	7 159,2	38 065,8	114 491,3
Фінансування за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Одержано	0,0	13 700,0	81 303,0	69 200,1	43 182,3	54 477,7
Повернено	0,0	13 700,0	81 303,0	69 200,1	43 182,3	54 477,7
Фінансування за рахунок інших банків	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Одержано позик	9 080,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Повернено позик	9 080,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Фінансування за борговими операціями	0,0	0,0	5 000,0	0,0	0,0	0,0
Запозичення	0,0	0,0	5 000,0	0,0	0,0	0,0
Погашення	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Джерело: Фінансове управління Черкаської міської ради